

Ed.

611. Frumvarp til laga

[202. mál]

um Laxárvirkjun.

(Lagt fyrir Alþingi á 85. löggjafarþingi, 1964—65.)

1. gr.

Laxárvirkjun er sameignarfyrirtæki ríkisins og Akureyrarkaupstaðar. Eign ríkisins er 35 hundraðshlutar og Akureyrarkaupstaðar 65 hundraðshlutar. Þegar hafin verður næsta aukning vatnsaflsstöðvanna, á ríkið rétt á að gerast eigandi að 50 hundraðshlutum og kaupir þá tiltölulegan hluta af þeim mannvirkjum, sem fyrir eru í fyrirtækinu. Kaupverðið eða hluta þess má ríkið inna af hendi með því að taka að sér greiðslu á tilsvarendi hluta lána og annarra greiðsluskuldbindinga fyrirtækisins. Kaupverð mannvirkja, sem fyrir eru, þegar lög þessi ganga í gildi, skal, ef samkomulag næst ekki, ákveðið með mati samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms, en kaupverð þeirra mannvirkja, sem gerð eru eftir þann tíma, skal vera kostnaðarverð þeirra að frádreginni eðlilegri fyrningu.

Eignir Laxárvirkjunar eru núverandi vatnsaflsstöðvar í Laxá í Laxárgljúfrum við Brúar í Suður-Þingeyjarsýslu og aukningar þeirra allt að fullvirkjun árinna í þeim gljúfrum. Enn fremur núverandi aðalorkuveita til Akureyrar og eldsneytisafstöð þar og aukningar þessara mannvirkja.

Laxárvirkjun skal rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sjálfstæðum fjárhag og reikningshaldi.

Heimili Laxárvirkjunar og varnarþing er á Akureyri.

2. gr.

Tilgangur Laxárvirkjunar er að vinna raforku fyrir núverandi orkuveitusvæði virkjunarinnar með eigin aflstöðvum eða afla hennar á annan hátt og selja raforkuna í heildsölu til rafmagnsveitna ríkisins og héraðsrafmagnsveitna frá aðalorkuveitu eða aflstöð.

Sýni áætlanir stjórnar Laxárvirkjunar og eigenda hennar, að fjárhagslega sé hagkvæmt að leggja aðalorkuveitur frá Laxárvirkjun til Norðvesturlands, Skeiðfossvirkjunar og Austurlands, skal það vera í verkahring Laxárvirkjunar að leggja og eiga slíkar aðalorkuveitur og selja raforkuna í heildsölu til rafmagnsveitna ríkisins og héraðsrafmagnsveitna í þessum landshlutum. Áður en til framkvæmda kemur, skal hafa náðst samkomulag milli hlutaðeigandi aðila um raforkuverð og sölusamningar verið gerðir.

3. gr.

Eignaraðilar Laxárvirkjunar, sbr. 1. gr., eru hvor um sig í einfaldri ábyrgð fyrir öllum skuldbindingum hennar.

4. gr.

Laxárvirkjun er heimilt að reisa allt að 12 þús. kW raforkuver í Laxá við Brúar.

Enn fremur er Laxárvirkjun heimilt að reisa eldsneytisstöðvar þær, sem fyrirtækið telur rétt að koma upp.

5. gr.

Til byggingar nýrra aflstöðva og aðalorkuveitna þarf Laxárvirkjun leyfi ráðherra þess, sem fer með raforkumál.

Áður en byrjað er á nýjum mannvirkjum, hvort heldur eru aflstöðvar eða aðalorkuveitur, skal Laxárvirkjun senda ráðherra þeim, sem fer með raforkumál, uppdrætti að hinum fyrirhuguðu mannvirkjum og lýsingu á þeim. Getur ráðherra krafizt þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun mannvirkjanna, sem nauðsynlegar kunna að þykja vegna almenningshagsmuna.

6. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar skal skipuð fimm mönnum. Þar til ríkið er orðið eigandi að helmingi Laxárvirkjunar, skipar bæjarstjórn Akureyrar 3 menn, þar af einn sem formann stjórnarinnar, en ríkisstjórnin 2. Þegar ríkið er orðið eigandi að hálfu fyrirtækinu skipar bæjarstjórnin tvo menn í stjórnina, ríkisstjórnin tvo menn, en eignaraðilar skipa sameiginlega fimmta manninn, og skal hann vera formaður. Ná eignaraðilar ekki samkomulagi um skipun oddamannsins, skal hann skipaður af Hæstarétti.

Varamenn skulu skipaðir á sama hátt.

Kjörtími stjórnarinnar skal vera 6 ár.

Stjórn Laxárvirkjunar ræður framkvæmdastjóra, er veitir fyrirtækinu forstöðu, og ákveður verksvið hans.

Stjórn Laxárvirkjunar ræður löggiltan endurskoðanda til að endurskoða reikninga virkjunarinnar. Heimilt er eignaraðilum að tilnefna að auki sinn endurskoðandann hvor til að endurskoða reikningana.

7. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar hefur á hendi stjórn og rekstur fyrirtækisins, framkvæmdir þess og undirbúning þeirra. Hún getur ekki skuldbundið eigendurna að því er snertir greiðsluskuldbindingar og ábyrgð á lánum til aukinna framkvæmda og breytinga á mannvirkjum, nema að fengnu samþykki þeirra hvors um sig. Þó þarf stjórnin ekki að leita slíks samþykkis, ef samanlagðar skuldbindingar og ábyrgð eru minni en sem svarar 2 millj. krónum á ári að meðaltali á hverju fimm ára tímabili.

8. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar ákveður, að fengnum tillögum Efnahagsstofnunarinnar, heildsöluverð Laxárvirkjunar á raforku. Skal raforkuverðið við það miðað, að eðlilegur afrakstur fái af því fjármagni, sem á hverjum tíma er bundið í rekstri fyrirtækisins. Einnig skal að því stefnt, að fyrirtækið skili nægilegum greiðsluafgangi til þess, að það geti jafnan með eigin fjármagni og hæfilegum lántökum tryggt notendum sínum næga raforku.

9. gr.

Við næstu stækkun vatnsaflsstöðvanna í Laxá við Brúar er ríkisstjórninni heimilt að ákveða:

- a. Að ríkissjóður leggi Laxárvirkjun til óafturkræft framlag allt að 5 millj. króna gegn jöfnu framlagi frá Akureyrarkaupstað. Í framlagi ríkissjóðs skal talinn

sá undirbúningskostnaður, sem ríkið hefur lagt fram, þegar framkvæmdir hefjast. Af höfuðstól þessum greiðir Laxárvirkjun eignaraðilum arð frá sjöunda rekstursári að telja, samkvæmt nánari ákvörðun í reglugerð.

- b. Að ríkissjóður láni Laxárvirkjun 20 millj. króna með þeim kjörum, sem fjármálaráðherra ákveður.

10. gr.

Við virkjun Laxárvirkjunar í Laxá við Brúar, sbr. 4. gr., skal fella niður aðflutningsgjöld og söluskatt af efni, tækjum og vélum til virkjunarinnar, svo og til eldsneytisafstöðva Laxárvirkjunar á Akureyri.

Niðurfelling gjalda samkvæmt 1. mgr. nær ekki til vinnuvéla vegna framkvæmdanna. Fjármálaráðherra er þó heimilt að fresta innheimtu aðflutningsgjalda og söluskatts af þeim eða hluta þeirra, gegn þeim tryggingum, sem hann metur gildar. Gjöld þessi falla niður, ef vélnar og tækin eu flutt úr landi að loknum framkvæmdum. Að öðrum kosti skulu gjöldin miðast við matsverð véla og tækja.

11. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ákveða, að ríkissjóður taki lán að upphæð allt að 160 millj. kr. eða jafnvirði þeirra í erlendri mynt og endurláni Laxárvirkjun fjárhæðina til raforkuframkvæmda með þeim skilyrðum og gegn þeim tryggingum, sem ríkisstjórnin telur nauðsynlegar til þess að tryggja hag ríkissjóðs. Ef hentara þykir, er ríkisstjórninni heimilt að ákveða, að Laxárvirkjun sé lántakandi og að ríkissjóður taki á sig sjálfskuldarábyrgð á lánnum hennar allt að sömu upphæð.

12. gr.

Laxárvirkjun er undanþegin tekjuskatti, stimpilgjöldum, útsvari, aðstöðugjaldi og öðrum gjöldum til ríkis, sýslusjóða og sveitarfélaga.

Þó skal Laxárvirkjun greiða sýslusjóðum og sveitarsjóðum þau opinber gjöld, sem þeim er gert að greiða vegna húseigna Laxárvirkjunar samkvæmt öðrum laga-fyrirmælum.

13. gr.

Ráðherra sá, sem fer með raforkumál, setur með reglugerð, að fengnum tillögum stjórnar Laxárvirkjunar, nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga.

14. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 54 1949 og lög nr. 64 1950, um Laxárvirkjun.

15. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, er í öllum meginráttum byggt á núgildandi lögum um Laxárvirkjun nr. 54 29. maí 1949, sbr. lög nr. 64 25. maí 1950, um breyting á þeim lögum. Breytingar þær, sem gerðar eru frá gildandi lögum um Laxárvirkjun, miða einkum að því að gera ráðstafanir, sem nauðsynlegar eru til þess, að unnt sé að stækka vatnsaflsstöðvarnar í Laxá við Brúar eins og orkuþörfin á Norðurlandi gefur tilefni til.

Er í meginráttum gert ráð fyrir í frumvarpinu, að Laxárvirkjunin verði sá aðili á Norðurlandi, sem eigi og reki þau raforkuver, sem þörf er fyrir á svæðinu, og eigi jafnframt og reki aðalorkuveitur um Norðurland til að tryggja samræmda og hagkvæma framleiðslu og dreifingu á raforku á þessu svæði.

Um skýringar á frumvarpinu að öðru leyti vísast til eftirfarandi athugasemda við einstakar greinar þess:

Um 1. gr.

Í 1. gr. eru ákvæði um að Laxárvirkjun sé sameignarfyrirtæki ríkisins og Akureyrarkaupstaðar, um eignarhlutföll og rétt ríkisins til að breyta þeim eignarhlutföllum, þegar næst verður hafin aukning vatnsaflstöðva Laxárvirkjunar. Í greininni eru tilgreindar eignir Laxárvirkjunarinnar og tekið fram, að hún skuli rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sjálfstæðan fjárhag. Efnislega eru þessi ákvæði hin sömu og í gildandi lögum, sbr. 1. gr. laganna nr. 54/1949 og 3. gr., sbr. 2. gr. laganna nr. 64/1950.

Um 2. gr.

Í þessari grein er stefnuyfirlýsing um tilgang Laxárvirkjunarinnar. Beina yfirlýsingu um þetta efni er ekki að finna í gildandi lögum um virkjunina.

Samkvæmt fyrri málsgrein greinarinnar er megintilgangur Laxárvirkjunarinnar að vinna raforku fyrir núverandi orkuveitusvæði virkjunarinnar og selja raforku til dreifiveitna.

Í 2. málsgrein greinarinnar er því lýst yfir, að það sé verkefni Laxárvirkjunar að leggja aðalorkuveitur frá Laxárvirkjun til Norð-vesturlands og Austurlands, þegar lagning slíkra veitna verður orðin hagkvæm.

Um 3. gr.

Frumvarpsgreinin er ný grein og gerir ráð fyrir, að eignaraðilar séu í einfaldri ábyrgð fyrir skuldbindingum Laxárvirkjunar. Þessi regla er í samræmi við ákvæði laga nr. 37/1961, um ríkisábyrgðir, og þá venju, sem fylgt hefur verið hin síðari ár um ábyrgðir ríkissjóðs.

Um 4. gr.

Frumvarpsgreinin gerir ráð fyrir, að Laxárvirkjun sé veitt heimild til þess að reisa allt að 12 þús. kW raforkuver í Laxá við Brúar, svo og eldsneytisafllstöðvar, sem rekstri fyrirtækisins eru nauðsynlegar.

Ákvæði þetta er ætlað til að fullnægja ákvæðum raforkulaganna um heimild Alþingis fyrir virkjun sem þessari.

Um 5. gr.

Frumvarpsgreinin er sama efnis og 5. gr. laga nr. 54/1949 og þarfnast ekki skýringa.

Um 6. gr.

Í þessari grein eru ákvæði um stjórn virkjunarinnar. Greinin er efnislega óbreytt frá 4. gr. laga nr. 54/1949, sbr. 3. gr. laga nr. 64/1950. Þó eru tvö minni háttar frávik frá eldri ákvæðum. Er ríkið er orðið eigandi að hálfu fyrirtækinu, er gert ráð fyrir að eignaraðilar skipi tvo menn í stjórnina hvor, en fimmti maðurinn verði skipaður sameiginlega af eignaraðilum, eða Hæstarétti, ef samkomulag næst ekki. Í gildandi lögum er gert ráð fyrir að þessi stjórnarmaður sé skipaður af Hæstarétti.

Í greinina er auk þess bætt ákvæði um hvernig endurskoðun reikninga virkjunarinnar skuli háttað. Gert er ráð fyrir, að stjórn Laxárvirkjunar ráði löggiltan endurskoðanda til að endurskoða reikninga virkjunarinnar, en auk þess sé eignaraðilum heimilt að tilnefna sinn endurskoðandann hvor til að endurskoða reikningana.

Um 7. gr.

Meginmál frumvarpsgreinarinnar er samhljóða 2. mgr. 4. gr. laganna um Laxárvirkjun og fjallar um verksvið stjórnar Laxárvirkjunar og heimildir hennar til að skuldbinda eigendurna. Aftan við ákvæðin eins og þau eru nú er bætt nýjum málslíð, þar sem stjórn virkjunarinnar er heimilt að skuldbinda fyrirtækið án samþykkis eigendanna, ef samanlagðar skuldbindingar og ábyrgðir eru minni en sem svarar 2 millj. króna á ári að meðaltali á hverju fimm ára tímabili. Er hér verið að rýmka lítilliga gildandi heimildir stjórnar virkjunarinnar.

Um 8. gr.

Frumvarpsgreinin er að uppistöðu til stefnuyfirlýsing um verðlagningu á raforku, sem Laxárvirkjun selur til dreifiveitna. Er gert ráð fyrir, að raforkuverð verði nægilega hátt til þess, að eðlilegur afrakstur fái af því fjármagni, sem á hverjum tíma er bundið í fyrirtækinu. Einnig er gert ráð fyrir því, að verðlag á raforku verði nægilega hátt til að fyrirtækið skili nógum greiðsluafgangi til þess, að það geti af eigin ramleik og með hæfilegum lántökum tryggt notendum sínum næga raforku til frambúðar.

Hér er um að ræða stefnubreytingu frá því sem nú gildir í þessu efni samkvæmt 6. gr. laganna um Laxárvirkjun nr. 54/1949.

Um 9. gr.

Frumvarpsgreinin gerir ráð fyrir, að við næstu stækkun vatnsaflsstöðvanna í Laxá við Brúar leggi ríkissjóður Laxárvirkjun til allt að 5 millj. króna sem óafturkræft framlag, enda leggi Akureyrarkaupstaður fram jafnhátt framlag. Í framlagi ríkissjóðs skal teljast sá undirbúningskostnaður, sem ríkið hefur þegar lagt í vegna þessarar virkjunar, þegar framkvæmdirnar hefjast. Það nýmæli er í greininni, að gert er ráð fyrir, að Laxárvirkjun greiði eignaraðilum arð af þessu framlagi frá sjöunda rekstursári hinnar nýju stækkunar að telja.

Enn fremur er í greininni ákvæði um, að ríkissjóður skuli við næstu stækkun Laxárvirkjunar lána Laxárvirkjun 20 millj. króna með þeim kjörum, sem fjármála-ráðherra ákveður.

Um 10. gr.

Í þessari grein er kveðið á um, að aðflutningsgjöld og söluskattur af efni og tækjum til næstu virkjunar í Laxá við Brúar skuli felld niður. Enn fremur er ákvæði um, að sams konar niðurfelling aðflutningsgjalda og söluskatts skuli gerð að því er varðar byggingu eldsneytisaflostöðva Laxárvirkjunar á Akureyri.

Sérstakt ákvæði er um, hvornig með skuli fara greiðslu aðflutningsgjalda af vinnuvélum, sem sérstaklega eru fluttar inn vegna framkvæmda við virkjunina.

Um 11. gr.

Frumvarpsgreinin gerir ráð fyrir heimild til þess að ríkissjóður taki lán að upphæð 160 millj. kr. til að endurlána Laxárvirkjun til raforkuframkvæmda eða ef hentara þykir að ábyrgjast slíkt lán, sem Laxárvirkjun mundi taka. Slík ábyrgð mundi mega vera sjálfskuldarábyrgð.

Um 12. gr.

Frumvarpsgreinin gerir ráð fyrir, að Laxárvirkjun sé undanþegin hvers konar opinberum gjöldum til ríkis, sýslusjóða og sveitarfélaga. Þó er gerð undantekning um opinber gjöld til sýslusjóða og sveitarsjóða, sem lögð eru á húseignir Laxárvirkjunar.

Um 13.—15. gr.

Frumvarpsgreinarnar þarfnast ekki skýringa.